

PARALIŻ (116) *sb m*

paraliż (104), **paraliz** (10), **paralisz** (2); paraliz *GlabGad Calep* (2); paralisz *Mymer*¹, *PaprUp*; paraliż : paraliz *FalZioł* (54:7).

Oba a jasne (w tym w drugim 1 r. błędne znakowanie).

sg *N* paraliż (16). ◇ *G* paraliżu (5), paraliża (1); -u : -a *FalZioł* (2:1). ◇ *D* paraliżowi (17). ◇ *A* paraliż (30). ◇ *I* paraliżem (45); -em (7), -(e)m (38). ◇ *L* paraliżu (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

*Choroba objawiająca się utratą siły mięśniowej, całkowitym lub częściowym bezwładem ciała; paralysis Mymer*¹, *Calep*; *paralysis, resolutio a. sideratio nervorum, sidus Cn* [*paralysis* – zarażenie *BartBydę* 107b; – zarażenie powietrzem, *chromota na ciełe Mącz* 277a; *paraliż, ślak, ruszenie powietrzem całego ciała abo części której – paralysis Cn*] (116) : *Paralysis. Schlag. Paralifz. Mymer*¹ 39v; Też naprzeciwko fwięte⁸⁰ walantego niemocy/ y na przeciwko paralizowi mać ftego kokornaku wczyniona *FalZioł* I 10c; gdy kogo powietrze rufzy/ iako paraliż/ tedy olejek fthego ziela [*kostusa*] iefth barzo dobri mazać pacierze j wżitek grzbiet *FalZioł* I 35b; Lekarztwo na paraliz/ To iefth gdi kogo powietrze zabije w połowicę/ albo w rękę/ albo w nogę/ tu maż naukę. *FalZioł* V 76v; Gdyby kto miał paraliz w oczoch. Wezmi wina dobrego [...] *FalZioł* V 113, ¶¶4b, I 4d, 15a, 31b, 42b (40); Cemu ludzie chocia ięzik maia wżakoż czałem mowę traczą. (–) Przychadza to z paralizu ktori ludzie półpolicie zabicie zową. *GlabGad* C6v; O zámorzeniu piętych żył/ którą chorobę zową niektorzy Párálizem łacinę krzywiąc/ Drudzy zabićim powietrza. *SienLek* 62v; Záchwycenie iefth Páráliz wewnętrzny/ w którym człowiek zá martwé leży [...]. Zabićie powietrza/ iefth Páráliz w ofobliwych członkoch *SienLek* T[tt]2v, 17, 19v, 20 marg [2 r.], 27, 61v (15); *Calep* 754a; ktorys [*Panie Jezu*] flugę Pogánńskiego [...] lámą wołą w ciężkim párálizu ratował. *LatHar* 535.

paraliż czego (6): na paraliż iedne⁸⁰ albo dwu członku ktorichkolwiek bądź/ Na paraliż ciała wżythkiego wczyn thaki firop *FalZioł* I 43c, I 43c. Cf »paraliż języka«.

W charakterystycznych połączeniach: paraliż ciężki, wewnętrzny; paraliż członku (3), *wszytkiego ciała* (2); *paraliż przychodzi* (2); *paralizu się bać; ginąć dla [= z powodu] paralizu; pomagać od paraliza; skłonny ku paraliżowi; (barzo) dobry naprzeciw(ko) paraliżowi* (7), *lekarstwo, maść, mieć moc (być wielkiej mocy)* (2), *pomagać (pomoc, pomocny)* (3), *pożyteczny, uczynić [co]; paraliż cierpieć, mieć* (3), *oddalać* (2), *przywodzić, uspokajać* (2), *znamionować* (2); *dobry na paraliż* (2), *lekarstwo* (3), *maść* (3), *pomagać (pomoc)* (3), *proch, rzecz, syrop* (3); *w paraliż wpadać* (2); *w paralizu ratować, użyteczny*.

Wyrażenia: »paraliż języka, językow (ai)« [szyk 4:1] (3:2): nalienie rzeżufzane żwane/ ięzykow paraliż oddala. *FalZioł* I 90b; Proch z nich [*strojów bobrowych*] naprzeciw paraliżowi ięzyka pomaga *FalZioł* IV 8a, ¶¶4c, I 15a, 97a; [*Cresc* 1571 242 (*Linde*)].

»paraliżem zarażony, zabity, zarażenie« = *paralyticus PolAnt, Vulg, Calep; paralysis, sideratio Murm* [szyk 39:3] (36:5:1): Iezus vzdrowil paraliżem zabitégo *OpecŻyw* 43, 58; *OpecŻywSandR nlb* 2v, 3; *Murm* 68; *TarDuch* B3; k wieczoru namaż pacierze v lżije, y grzbiet y inłze miefca żarazone paraliżem thą maćią *FalZioł* I 5a, I 97a, 106a, 136d, 137a [2 r.], d (10); Tedy rzecze [*Jezus*] paraliżem zarażonemu/ wftawfzy weźmi łoze twoie a idź do domu twoiego *MurzNT Matth* 9/6; *Leop* 1.*Mach* 9 arg, *Matth* 9/2, 6, *Act* 8/7; *Clinicus, Medicus, Lekarz* który Párálizem zaráżone leczi. *Mącz* 57c;

Zámieľzanie łmyłow/ á gnušne ruľzanie: známienue Páráliżem zaráżenie *SienLek* 20, 62v; ługá moy leży v mnie w domu páráliżem zaráżony *RejPos* 45, 45v, 74, 206, 233, 233v [3 r.] (13); *BiałKat* 258v, 328v; *SkarŻyw* 582, 589 *margin*; Alexander [...] vmarł richlo Paraliżem zarazoni. *PaprUp* C4; *Calep* [754]a; [Przeto Krol Alexander páráliżem zaráżony y ſchorzáł/ z Rádomiá do Kráková iáchał *StryjKron* 694].

Szeregi: »paraliż albo apopleksyja« (1): Też mowę łtraczoną przywracza ktora ginie dla paraliżu albo apoplexijey *FalZioł* I 63c.

»paraliż i kurcz« [szyk 1:1] (2): Iaycza Liſie [...] pomagaię na kurcz y na paraliż *FalZioł* IV 14b, I 67c.

»zarażenie albo paraliż« (1): Lákome iedzenie á częłte: przywođzi [...] zaráżenie álbo Páráliż *SienLek* 20.

W przen (1) : Trzęłáwicá/ poſeł Páráliżu. *SienLek* 142v *margin*.

Przen (1) :

Wyrażenie: »paraliżem zarażony« (1): Obacźże ſie nędzniku á obáčź/ iákim márnym páráliżem ieſt zaráżone nędzne funnienie twoie *RejPos* 237.

Synonimy: *apopleksyja*, *szlak*, »zabicie powietrza«, *zachwycenie*, »zarażenie powietrzem«.

ZCh